
Ondanks herhaald aandringen uit Amsterdam, onder meer door Dibbetz en ‘Verbreider’ J. Bechthold, hield de Friese vereniging zich afzijdig. Wat precies daarvan de reden was, blijft onduidelijk. Er kunnen confessionele verschillen meegespeeld hebben – de Dordtse leerregels ontbraken in het Friese vaandel –, maar daarnaast zal ook meegewogen hebben dat in Holland tot dan toe vrijwel uitsluitend leken de dienst uitmaakten, terwijl in Friesland predikanten bij het bestuur betrokken waren.⁷¹ Voor het doel van ons onderzoek – de bepaling van de sociale samenstelling van het Nederlandse Réveil – maakt het juiste antwoord weinig uit. Belangrijker is het dan om te zien dat in 1864 als ‘rijpe vrucht’ van bedoelde Réveilbeweging de nationaal opererende Confessioneele Vereeniging (cv) werd opgericht.⁷² De titel van het *Verslag aan de Hervormde Gemeente van het voor hare belangen gesprokene en verrichte in eene vergadering van leeraren en leden der Hervormde Kerk, gehouden te Utrecht den 12en October 1864* verwees naar *Verslag aan de Hervormde Gemeente van de bijeenkomst te Amsterdam op 18 Augustus 1848*.

Confessioneele Vereeniging.

In de genoemde vergadering van 12 oktober 1864, die op aandrang van Groen van Prinsterer door het bestuur der in 1862 in het leven geroepen Evangelisch-Confessioneele Predikanten-Vereeniging werd georganiseerd, verschenen alleen genodigden: 69 predikanten en 51 niet-predikanten. Vooral de stad Utrecht was met negen predikanten – zeven gewone, een emeritus en J.J. van Toorenenbergen als director van de Utrechtsche Zendingsvereniging –, en tien ouderlingen en diakenen goed vertegenwoordigd. Ook de provincie rondom was duidelijk aanwezig, onder meer met zes predikanten. De hoogleraren J.I. Doedes en J.J. van Oostzee waren gevraagd, maar hadden zich verontschuldigd. Anders dan in Holland en het Noorden was in het overwegend orthodoxe Utrechtse gebied tot dan toe geen orthodoxe organisatie nodig geweest. De thans op te richten vereniging, ‘[tot] het verschaffen van hulp en leiding aan gemeenten en personen in de Nederlandsche Hervormde Kerk, die om des geloofs wil in nood verkeerden’, zou haar werkzaamheden daarom in later jaren hoofdzakelijk richten op andere gebieden in het vaderland: Holland, Zeeland en Friesland. Dat er meteen aan samenwerking met het Noorden werd gedacht, blijkt uit de afmelding van P.J. Kromsig te Leeuwarden.

De continuïteit met de Odeonvergadering van 1848 werd nu, ruim zestien jaar later, gewaarborgd door negen predikanten die – hetzij als gemeentepredikant hetzij als student – daar aanwezig waren geweest: G. Barger, J.W. Felix, D. Gildemeester, O.G. Heldring, N. Osti, J.A. Ruijs, L. Tinholt, alsmede J.J. en P.A. van

⁷¹ ‘Vrijwel uitsluitend’: immers bij de oprichting van de Provinciale van Z.-H. was A.P.A. du Cloux, toen voor één jaar in Oud Ablas, betrokken en Dibbetz zocht in 1862 steun bij F.P.L.C. van Lingen, toen nog te Broek op Langedijk. De ruzie van 1864 tussen Van Lingen en De Cloux in het landelijk bestuur der Waarheidsvrienden kan hier ook achterwege blijven; Korenhof, *Vrienden* 1, 24-27, 73. Oudendag, ‘Provinciale Friesche Vereeniging’, 66, 82 (n. 248).

⁷² Zie voor ‘rijpe vrucht’: Vree, ‘Réveil als partij’, 110.